¡tem [ 22 (1998) / p. 74-87

# Balanç de 12 anys d'accions formatives al Col·legi Oficial de Bibliotecaris-Documentalistes de Catalunya (1986-1997)

**Núria Balagué, Pilar Martínez i Nelly Peydró**

RESUM: *Es fa un resum cronològic de les diverses activitats formatives que ha dut a terme el Col·legi Oficial de Bibliotecaris-Documentalistes de Catalunya en el període 1986-1997. S'hi presenten i comenten dades d'ordre quantitatiu referides als aspectes inherents a aquesta activitat: tipologies d'accions formatives, temàtiques, horaris, durades, procedència del professorat, alumnes, etc.*

## O. INTRODUCCIÓ

El Col·legi Oficial de Bibliotecaris-Documentalistes de Catalunya (a partir d'ara COBDC) va ser creat per llei, aprovada pel Parlament de Catalunya, el 19 de maig de 1985. Des del primer moment, el COBDC ha esmerçat esforços molt importants en la formació continuada dels professionals. Atès que l'octubre de 1998 es va produir un canvi de junta, les responsables de l'anterior vocalia de formació van considerar convenient concloure la seva etapa elaborant un recull de la informació històrica disponible sobre aquesta activitat específica en el si del COBDC.

Aquest treball no té cap altra pretensió que la de fer un repàs d'una activitat -la formació permanent- que com més va més importància té en la societat actual, en la nostra professió i molt especialment en el COBCD.

El text s'ha organitzat d'acord amb les pautes habituals d'aquest tipus d'estudis. De primer, doncs, s'explica la metodologia emprada, tot seguit es presenta una panoràmica cronològica de l'evolució de les activitats de formació i, finalment, s'analitzen les diferents dades que han estat aplegades: tipologia i

**Núria Balagué, Pilar Martínez i Nelly Peydró**
Vocalia de Formació de la Junta del COBDC (1995-1998).
Article rebut el gener de 1999

temàtica dels cursos, durada i horaris, professorat i assistents, convenis, cursos a mida, seminaris i altres accions formatives.

## 1. METODOLOGIA

Donat que la història del COBDC és relativament curta, es va pensar que el moment era idoni per a començar a recollir, en una base de dades el més completa possible, tot allò referent a formació que fos documentable. Difícilment es podria tirar endavant l'estudi si no es disposava d'informació homogènia sobre els cursos que s'hi havien organitzat.

El treball ha estat bàsicament quantitatiu. Les dades són majorment de caràcter numèric: nombre de cursos programats, nombre de cursos realitzats, nombre d'hores per curs, nombre d'alumnes per curs, horaris, etc. En cap cas, tot i la informació disponible', es pretén extreure conclusions sobre la qualitat de l'oferta formativa.

Les fonts d'informació han estat tres:

- En primer lloc, l'arxiu de formació del COBDC, que conté la documentació que es conserva sobre les accions formatives que s'hi han organitzat, hagin estat dutes a terme o no. Sens dubte aquesta ha estat la millor font d'informació, tot i que les dades dels primers anys no hi són completes del tot.
- En segon lloc, les memòries del COBDC.
- En tercer lloc, els fulls amb què s'anunciaven les ofertes formatives, sobretot en els primers anys, els exemplars del butlletí informatiu del COBDC *Document* i la publicació *Programa d'activitats formatives,* que va aparèixer el 1994 amb entitat pròpia i que ara apareix trimestralment dins de *Document.*

## 2. PANORÀMICA CRONOLÒGICA

Des dels seus inicis, primer com a comitè i després com a vocalia, la formació dels professionals ha tingut una presència constant i creixent en les successives juntes del COBDC.

1. A l'arxiu de formació del COBDC es conserva un bon nombre d'enquestes de satisfacció dels assistents als cursos. El tractament d'aquestes enquestes ha quedat fora de l'abast d'aquest estudi.

## 2.1. Creació del Col·legi: la formació és la mateixa que en l'Associació (1986)

Quan s'aprova la llei de creació del COBDC (19 de maig de 1985), la comissió gestora és formada per la Junta de l'Associació de Bibliotecaris de Catalunya (1974-1986), que és ratificada com ajunta Constituent fins a les eleccions que se celebren a finals de l'any 1986.

Durant els primers mesos d'existència del COBDC, les activitats de formació tenen lloc a la seu del carrer Camps i Fabrés i són una continuació de les iniciades per l'Associació de Bibliotecaris.

Ja en el seu primer any de vida, cal destacar l'important activitat coorganizativa del Col·legi. Se signa un conveni de col·laboració amb la Diputació de Barcelona a fi de celebrar un seminari sobre biblioteca pública i un altre sobre automatització de sistemes bibliotecaris. Es fa també un altre seminari, organitzat conjuntament amb el Col·legi d'Economistes de Catalunya, el Centre de Documentació Europea d'ESADE i la Universitat Autònoma de Barcelona —amb el patrocini del Consorci de la Zona Franca—, que versa sobre fonts d'informació de les Comunitats Europees.

Si tenim en compte que el nombre de col·legiats és de 392 a finals de l'any 1986, resulta significatiu el fet que 250 persones participin en els cursos organitzats aquell any: són molts els col·legiats que volen aprofitar-se de les oportunitats formatives que els ofereix el COBDC que, com anteriorment ho havia estat l'Associació de Bibliotecaris de Catalunya representa, juntament amb el Consorci d'Informació i Documentació de Catalunya, pràcticament l'única oferta de formació continuada per als bibliotecaris-documentalistes.

## 2.2. La primera junta fa la primera consulta als col·legiats (1987-1989)

L'any 1987, el COBDC es trasllada a la seu de la Gran Via i les característiques del nou local permeten augmentar el nombre d'assistents i millorar les condicions generals del servei.

Les oposicions són sempre objecte de neguit i per això el COBDC ofereix un curs d'administració per a bibliotecaris, que s'anuncia amb el següent advertiment: *Prioritat absoluta als que es presenten a oposicions de la Diputació de Barcelona.*

Els anys 1987 i 1988 apareixen els primers cursos a mida per a la formació permanent del personal bibliotecari-documentalista d'institucions diverses: bibliotecaris i auxiliars de la Xarxa de Biblioteques de la Fundació Caixa de Pensions, personal de les biblioteques de Lleida —per encàrrec de l'Institut

d'Estudis Ilerdencs i de la Diputado de Lleida— i per al personal de la Biblioteca Nacional d'Andorra.

L'any 1988 és un any amb una gran activitat formativa, tant des del punt de vista de l'execució, com del de la planificació. En aquest mateix any es fa una enquesta[2] a fi de copsar les demandes dels col·legiats. El qüestionari s'envia als 606 col·legiats d'aleshores. El responen 249 col·legiats, és a dir el 40%. Les expectatives se centren principalment en temes poc tractats fins llavors. Un exemple: es comença a demanar formació en tecnologies de la informació. D'entre els 25 temes proposats, els més sol·licitats són:

| | | |
|---|---|---|
| Organització de centres de documentació: | 152 | peticions |
| Automatització de biblioteques: | 137 | " |
| Indexació: | 122 | " |
| Tractament de material audiovisual: | 113 | " |
| AACR: | 106 | " |
| Literatura grisa: | 99 | " |
| Teledocumentació: | 91 | " |
| Classificació: | 77 | " |

Alguns col·legiats aprofiten l'enquesta per a afegir altres suggeriments: tesaurus, obres de referència, terminologia científica, etc.

En línies generals, l'oferta formativa del darrer trimestre de 1988 i de 1989 s'adequa perfectament a les expectatives assenyalades per l'enquesta. Tot i això, és significativa la notable disminució del nombre de cursos que es programen el 1989, respecte a l'any anterior. És possible que la raó d'aquest descens sigui el fet de l'organització, novament, d'un curs estrella d'administració per a bibliotecaris, que s'ofereix en tres torns (matí, tarda i dissabtes) i que concentra el 20% dels assistents als cursos d'aquest any. La convocatòria d'oposicions per part de diverses administracions en aquest període sembla que es tradueix en un parèntesi en l'activitat formativa habitual.

També durant l'any 1989, se signa el primer conveni de cooperació per a la formació del personal bibliotecari de la Universitat Autònoma de Barcelona, actualitzat posteriorment l'any 1994. El conveni contempla la reserva d'algunes places en tots els cursos que organitzi el COBDC. Més endavant, se signen convenis de característiques similars amb la Universitat Politècnica de Catalunya (1992) i amb la Universitat Pompeu Fabra (1993).

2. *Memòria 1988,* Barcelona: COBDC

## 2.3. De Vocalia de Cultura a Vocalia de Formació (1990-1992)

Fins a l'any 1989, la formació professional es troba dins de la Junta del COBDC amb el nom de Vocalia de Cultura. La nova junta, que comença el novembre de 1989, li dóna la nomenclatura específica de Vocalia de Formació i es constitueix un comitè de cursos amb l'encàrrec de planificar i proposar cursos nous:

*"Aquesta comissió servirà per a establir un reglament de funcionament de cursos, i ensems aportarà idees de les matèries a tractar per a donar una formació continuada al nostre col·lectiu. La diversitat de la gent d'aquest comitè oferirà una visió més àmplia de les possibilitats temàtiques"*[3]

A més, la preocupació pels col·legiats de fora de Barcelona és cada vegada més present. Es decideix que aquests col·legiats tindran una reserva del 15% de les places en tots els cursos organitzats pel COBDC, per tal de compensar els retards en la recepció del correu, i es programen cursos fora de Barcelona.

Els fets més rellevants de l'any 1991 són l'elaboració d'un reglament d'inscripció als cursos, l'adquisició d'aparells que faciliten la docència i la programació de cursos a Girona i a Lleida.

El 1992 el COBDC, conjuntament amb l'Escola Universitària de Biblioteconomia i Documentació de Barcelona, inicia un estudi sobre les necessitats de formació dels professionals de la informació[4]. El treball és un projecte conjunt entre representants d'Espanya, d'Itàlia, de Portugal i de Grècia que pretén analitzar les necessitats de formació en Biblioteconomia i Documentació en aquests països, fent incidència especial en l'adaptació de la formació als canvis tecnològics.

Durant el període 1990-92, es fan dos cursos per a les biblioteques públiques de Mallorca, un altre a Màlaga, sol·licitat per l'Ajuntament de la ciutat; un curs introductori per al personal incorporat a la biblioteca de la Universitat Pompeu Fabra; un a la Universitat de Girona i, finalment, un altre a Lleida. A més, el juliol de 1992, se celebra per primera vegada una Escola d'Estiu per als bibliotecaris amb el lema "Biblioteca pública: un servei amb futur", organitzada conjuntament pel COBDC i l'Escola Universitària de Biblioteconomia i Documentació de Barcelona.

3. *Document, 43* (juny 1990)
4. Vegeu-ne els resultats a: Montserrat Espinós, Assumpció Estivill, "Necessitats d'educació continuada en biblioteconomia i documentació a Espanya: resultats d'una enquesta", *Item*, núm. 13 (jul.-des. 1993), p. 61-94.

## 2.4. Nova enquesta per a copsar noves necessitats (1993-1995)

Han passat 6 anys des de l'anterior consulta als col·legiats. El món de la documentació ha conegut canvis importants i les preocupacions formatives dels col·legiats han variat. En aquest context, la nova junta els tramet una enquesta[5] per a conèixer les demandes de formació del col·lectiu i planificar-ne la formació escaient. El nombre de col·legiats inscrits és de 1010 en el moment d'enviar l'enquesta (març de 1993). Els formularis retornats són 248. El percentatge de respostes és doncs del 22,3%.

De les respostes obtingudes es desprèn que els interessos temàtics més destacats són":

| | |
|---|---|
| Gestió | 59,1% |
| Cerques a bases de dades | 48,7% |
| Informació bibliogràfica | 48,3% |
| Formació d'usuaris | 45,3% |
| Difusió | 43,7% |
| Avaluació | 41,8% |
| Cd-rom | 40,1% |
| Atenció a l'usuari | 34,5% |
| WordPerfect | 32,3% |

La resposta obtinguda permet constatar dues realitats noves:

- Els col·legiats són molt més nombrosos, però el nombre de respostes és gairebé el mateix que en l'enquesta anterior.
- Els tenies estrella han variat per la irrupció de les tecnologies de la informació i la creixent preocupació per la millora de la gestió.

En aquest període milloren fonamentalment dos aspectes: la publicitat dels cursos i la gestió interna. D'una banda, s'edita un fullet que ofereix la programació trimestral amb totes les dades d'interès dels cursos i que permet millorar la qualitat de la presentació i ampliar-ne la difusió; d'altra banda, el mètode d'avaluació interna es modifica amb un nou model d'enquesta per als alumnes. Així mateix, es canvien les condicions d'inscripció i es faciliten les modalitats de pagament. El primer programa de cursos comença amb la següent presentació:

*"Un dels objectius més importants del Col·legi és oferir els mitjans perquè els*

5. *Memòria 1993.* Barcelona: COBDC .
6. M'José Orobitg i Dellà, "Annex: Resultat de l'enquesta sobre formació continuada adreçada als col·legiats", *Item,* núm. 13 (jul.-des. 1993), p. 148-157.

*bibliotecaris-documentalistes es puguin mantenir al corrent de les noves orientacions en el nostre terreny, i també puguin aprofundir en aspectes concrets de la nostra pràctica professional. .. "*[7]

Del 1993 al 1995, es continuen organitzant cursos per encàrrec. Per al Consell Consultiu de la Generalitat de Catalunya, per a l'Institut del Teatre, per a la Universitat Autònoma de Barcelona, per a la Universitat de Lleida i per a la de Girona, així com per a l'Associació de Bibliotecaris, Arxivers i Documentalistes d'Andorra. També s'organitza un seminari, dins la campanya de coneixement del copyright d'EBLIDA, i una Jornada sobre els costos dels serveis d'informació.

## 2.5. La Vocalia de Formació: un treball d'equip (1996-1997)

A finals de 1995, inicia la seva activitat una junta nova. La Vocalia de formació, formada per tres col·legiades, redacta un manifest d'intencions en què insisteix en la importància de la formació contínua i en el fet que es realitzi de formes molt diverses. Des del manifest, s'intenta evitar que s'identifiqui de forma exclusiva formació amb cursos:

"*... volem recordar que l'aportació de la Vocalia a la formació contínua dels col·legiats serà, i pensem ha de ser, modesta. Totes les activitats del Col·legi contribueixen a aquesta formació ja que cal entendre la formació permanent en un sentit ampli. L'assistència a congressos, conferències i visites, les lectures professionals en són altres aspectes. La curiositat i el desig d'aprendre coses noves ha d'incorporar-se al nostre dia a dia. Es tracta d'un procés que en major o menor mesura afecta a qualsevol professional de qualsevol professió, senzillament perquè la societat requereix que aprenguem coses constantment.""*

Tot i que l'activitat d'aquesta Junta i, consegüentment, de la seva vocalia de formació finalitza el setembre de 1998 recordem que el present estudi només inclou dades fins a desembre de 1997. Es constata un notable increment en l'organització de cursos per encàrrec i cal destacar especialment que l'any 1997 se signa un conveni de col·laboració amb la Universitat de Barcelona, segons el qual alguns cursos, programats pel COBDC, siguin reconeguts com a crèdits de lliure elecció pels alumnes de l'Escola Universitària de Biblioteconomia i Documentació. També es coorganitzen dues jornades, una sobre el llibre multimedia i una altra sobre les biblioteques per a malalts.

7. *Programa d'activitats Formatives,* núm. 1 (setembre-desembre 1994)
8. *Document,* núm. 88 (febrer 1996)

Els fets més destacats d'aquest període són:

- Una oferta exitosa de cursos relacionats amb les tecnologies de la informació i la comunicació.
- La diversificació de l'oferta formativa: cursos per encàrrec, seminaris, jornades, etc.
- La millora de la infraestructura per a la realització de cursos al Col·legi o en aules de lloguer.

## 3. ANÀLISI DE LES DADES

Mostrem a continuació els resultats de l'anàlisi de les dades recollides.

| ANY | PROGRAMATS | ANUL·LATS | OBERTS | ENCÀRREC | FETS |
|---|---|---|---|---|---|
| 1986 | 18 | 3 | 11 | 4 | 15 |
| 1987 | 11 | 0 | 9 | 2 | 11 |
| 1988 | 19 | 1 | 16 | 2 | 18 |
| 1989 | 12 | 0 | 11 | 1 | 12 |
| 1990 | 19 | 0 | 11 | 8 | 19 |
| 1991 | 18 | 1 | 15 | 2 | 17 |
| 1992 | 30 | 2 | 28 | 0 | 28 |
| 1993 | 28 | 8 | 17 | 3 | 20 |
| 1994 | 41 | 12 | 25 | 4 | 29 |
| 1995 | 32 | 7 | 21 | 4 | 25 |
| 1996 | 26 | 5 | 20 | 1 | 21 |
| 1997 | 35 | 2 | 25 | 8 | 33 |
| TOTAL | **289** | 41 | 209 | 39 | **248** |

**Taula 1. Resum general de la programació de cursos**

El total de cursos programats ha estat de 289. Se n'han anul·lat un total de 41. El principal motiu per anul·lar-los ha estat la manca de preinscripcions suficients per a cobrir els costos (professorat, local, despeses generals).

El total de cursos realitzats ha estat de 248. D'aquests, 209" han estat oberts a tots els col·legiats i a altra gent interessada, i 39 han estat organitzats per la demanda d'institucions que volien incloure'ls en l'oferta interna de formació continuada del seu personal.

9. D'aquests 209 cursos realitzats, 19 han estat coorganitzats amb altres entitats.

La mitjana anual de cursos programats ha estat de 24, mentre que la mitjana anual dels efectivament realitzats ha estat de 22.

## 3.1. Tipologia i temes

### *3.1.1. Tipologia*

Per tal d'agrupar tots els cursos realitzats en funció dels interessos dels col·legiats, s'han establert aquestes tipologies:

1. Generals: cursos no adreçats específicament o majoritària a un sector concret de la professió.
2. Públiques: cursos, la temàtica dels quals els fa especialment adequats per a professionals de biblioteques públiques, incloent-hi les biblioteques escolars.
3. Especialitzades i universitàries: cursos adreçats a professionals d'un o altre sector.
   3.1. Especialitzades: cursos adreçats, per exemple, a professionals del camp de l'empresa.
   3.2. Universitàries: cursos adreçats a personal de biblioteques universitàries o de temàtica específica d'aquest sector.
4. Per encàrrec: s'ha cregut convenient separar i destacar aquest sector creixent de l'activitat formativa, que consisteix a organitzar cursos a mida per encàrrec d'algun centre o institució.
5. Coorganitzats: aquelles activitats formatives en les quals el COBDC comparteix l'organització amb altres institucions, empreses, etc.

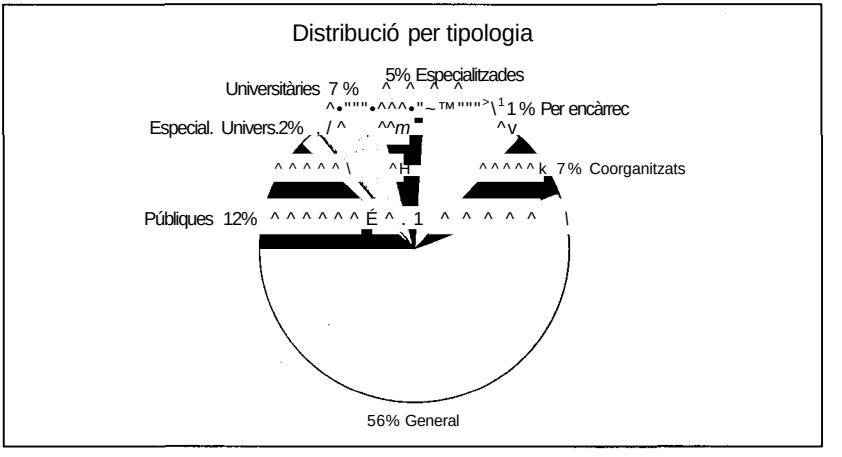


Fig. 1

La Fig. 1 mostra els percentatges corresponents a cadascuna de les tipologies. Observem que la categoria general gaudeix d'un percentatge elevat ja que els cursos que inclou han estat oferts amb la intenció que fossin d'interès per a un nombre ampli de col·legiats.

### *3.1.2. Temes*

L'ampli ventall de temàtiques, objecte dels cursos al llarg d'aquests anys, ha estat classificat amb 23 noms, basats en l'enquesta de l'any 1993:

| TEMA | NOMBRE DE CURSOS ORGANITZATS |
|---|---|
| Anglès | 7 |
| Arxivística | 3 |
| Atenció a l'usuari | 12 |
| Automatització | 16 |
| Avaluació | 13 |
| Bases de dades | 25 |
| Catalogació | 51 |
| Col·lecció local | 9 |
| Difusió | 10 |
| Dinamització | 14 |
| Formació d'usuaris | 9 |
| Gestió | 41 |
| Gestió administrativa | 9 |
| Informació bibliogràfica | 14 |
| Internet | 12 |
| Màrqueting | 2 |
| Mitjans de comunicació | 2 |
| Ofimàdca | 9 |
| Recerca d'ocupació | 2 |
| Restauració, Tractament del paper | 9 |
| Selecció de documents | 11 |
| Videotext | 2 |
| Altres | 7 |

Taula 2. Distribució per temàtiques

Posteriorment, a fi de tenir una visió més global de les temàtiques, aquestes han estat aplegades en sis grans grups:

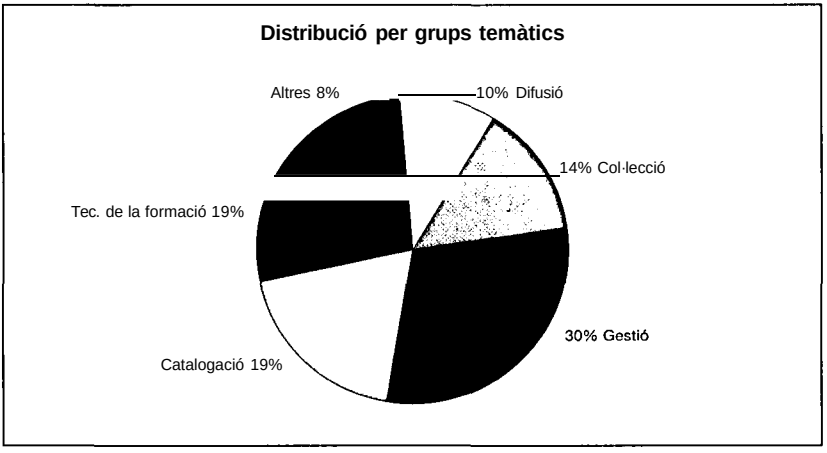


Fig. 2

A grans trets podem observar tres períodes en les temàtiques predominats dels cursos:

Un d'inicial (1986-1989), amb predomini de cursos sobre catalogació i automatització.

Un segon període (1989-1993), amb predomini de temes de gestió i de tecnologies de la informació (cd-roms, bases de dades, etc.).

I un darrer (1993-1997), clarament marcat per la irrupció del fenomen Internet (cursos bàsics, d'HTML, etc.) i per la preocupació per l'usuari i les seves necessitats (serveis d'informació bibliogràfica, formació d'usuaris, màrqueting, gestió de la qualitat total, etc.).

### 3.2. Horaris i durada

El debat sobre quina seria la franja horària més convenient per a programar els cursos, va començar tot just iniciada l'activitat del COBDC, segueix encara ara i probablement continuarà.

El número 32 de *Document*, març de 1989, publicà en la secció "Cartes dels col·legiats" el següent:

*... "la formació constant del bibliotecari-documentalista és prou important com per intentar que arribi a tots els professionals. La política seguida pel nostre Col·legi fins aquest moment sobre aquesta qüestió margina gran part dels col·legiats, ja que moltes d'aquestes sessions coincideixen amb la jornada laboral de molts de nosaltres. El nostre*

*prec és que es consideri la possibilitat de programar cursets fora de les hores de feina, és a dir els dies de cada dia al vespre o dissabtes a la tarda. S.F. i altres col·legiats."*

El fet que la programació horària faci possible compaginar les possibilitats del professorat i les conveniències dels alumnes, és un dels aspectes que més preocupen els responsables de programació en les successives juntes i s'esdevé un dels temes objecte de més comentaris i queixes per part dels col·legiats. La solució no és fàcil, ja que la demanda mitjana de cursos no sempre és prou alta com per a poder repetir-los en horaris diferents.

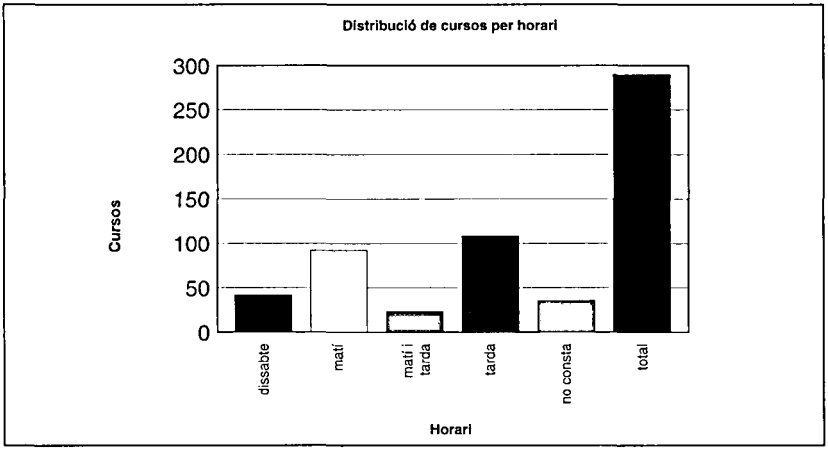


Fig. 3

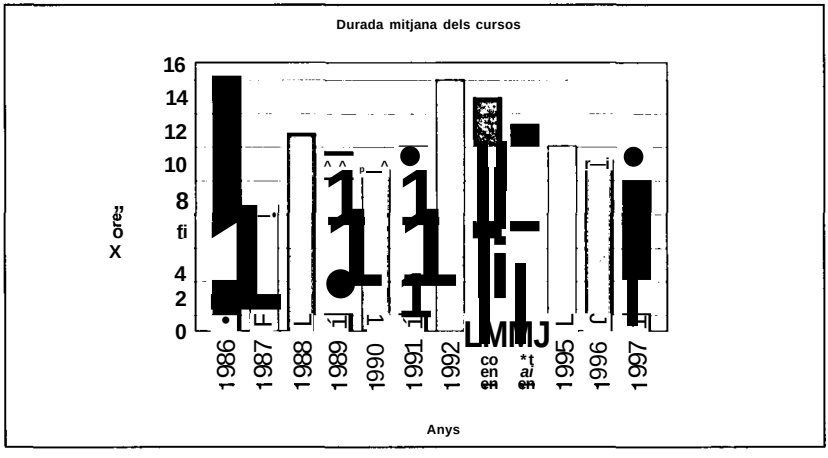


Fig. 4

S'observa:

a) Un lleuger predomini de l'horari de tarda.

b) Dissabte al matí segueix essent un dia acceptat per a assistir a cursos. Ja ho era durant els primers anys, quan la formació no havia estat prou assumida encara per empreses i institucions. Avui, segueix essent-ho encara, tot i que amb no tanta acceptació i en ocasions combinant-lo amb divendres a la tarda.

c) Després dels primers anys, desapareixen els cursos nocturns i els programats dissabte a la tarda.

d) La durada mitjana dels cursos ha estat d'li hores (el més curt: 2 hores i el més llarg: 45 hores).

## 4. PROFESSORAT I ASSISTENTS

### Professorat

D'un total de 248 cursos realitzats, el nombre de professors que els han impartit ha estat 135.

En la taula següent es relacionen nombre de professors amb nombre de cursos realitzats per cada professor.

| Professors | Cursos |
|---|---|
| **83** | 1 |
| **16** | 2 |
| **13** | 3 |
| **9** | 4 |
| **4** | 6 |
| **3** | 7 |
| **3** | 9 |
| **2** | 13 |
| **1** | 10 |
| **1** | 5 |

Taula 3. Relació cursos per professor

Predomina el cas de professors que solament han fet un curs (83), 38 professors se situen en la franja dels 2, 3 o 4 cursos impartits i n'hi ha 2 que han fet 13 cursos cadascun. Amb tot, d'una banda, cal tenir en compte que hi ha cursos que s'imparteixen en col·laboració i, de l'altra que l'èxit que tenen alguns fa que es programin en diverses edicions.

Altres característiques:

a) Predomini, sobretot els primers anys, de professionals que treballen en institucions o organismes públics: Escola de Biblioteconomia, Diputació, Generalitat, Universitats, etc.
b) Predomini de professors que treballen a Barcelona.
c) Presència de professors provinents d'altres camps per a fer cursos de temàtiques relacionades amb l'usuari, la gestió, les habilitats interpersonals, etc.

## Assistents:

El total d'assistents a les activitats formatives durant els anys 1986-1997 ha estat aproximadament de 4.800, amb una mitjana d'assistents per any d'unes 400 persones. Tot i que la majoria dels cursos són oberts a tothom, el nombre d'assistents no col·legiats no és significatiu.

El nombre d'alumnes per curs oscil·la entre 16 i 25. Normalment, el nombre previst d'alumnes de cursos que no requereixen aula informàtica és de 20.

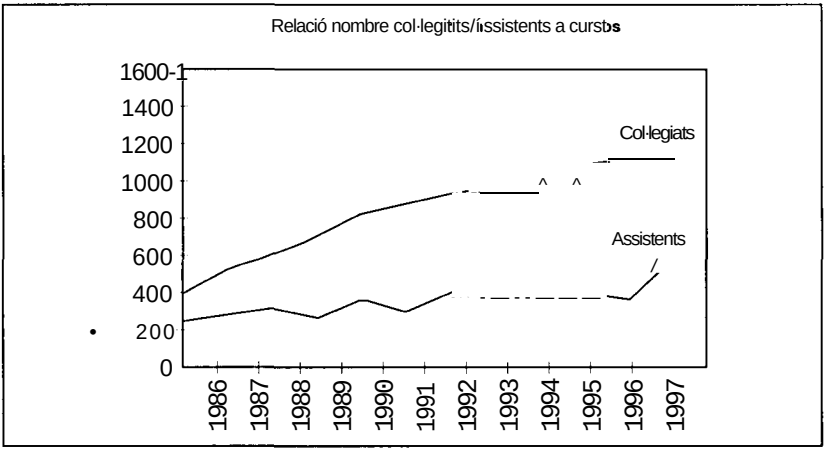


Fig. 5

La Fig. 5 mostra l'evolució al llarg del període de la relació entre nombre de col·legiats i nombre d'assistents a cursos.

Avui, més que mai, la nostra professió experimenta canvis constants, com ho fa el propi entorn. Aquests canvis incideixen en el perfil dels professionals i fan encara més indispensable la formació contínua. Estar al dia és un deure professional, un repte personal i una exigència social. Amb aquest balanç hem vist que el Col·legi Oficial de Bibliotecaris-Documentalistes de Catalunya s'ha anat adaptant amb encert a les necessitats formatives de cada moment.